

Eduard Punset analitza el cervell. TVE

Dos mil·límetres, sis capes

Assaig

L'ànima és al cervell Radiografia de la màquina de pensar

Eduard Punset

Traducció de Mercè Ubach i Núria García.
Columna i Planeta. Barcelona, 2007

Xavier Filella

La intel·ligència és, certament, un dels grans secrets que encara queden per desvelar. Fins al moment, la ciència té resposta per tan sols una part del seu complexíssim funcionament. L'economista i advocat Eduard Punset, exministre de Relacions amb la Comunitat Europea i exconseller d'Economia i Finances de la Generalitat, ens els descobreix a *L'ànima és al cervell*.

El neocòrtex, com s'anomena la part del nostre cervell que va aparèixer més recentment en l'escala evolutiva, abasta un conjunt de 30.000 neurones que contenen els nostres records, coneixements, habilitats i experiències. Es tracta del fi revestiment, amb un gruix de tan sols dos mil·límetres i distribuït en sis capes profundament jerarquitzades, que recobreix la zona més externa del cervell humà.

Eduard Punset descriu en aquest assaig la seva complexa i sorprenent ope-

rativitat. Ho fa, a més, amb el llenguatge àgil i planer que ha fet seu en aquesta etapa de divulgador científic, que, des de fa uns anys, ha desenvolupat des del programa *Redes* de Televisió Espanyola.

Entre altres moltes qüestions, aquest llibre explora la base inconscient dels judicis instantanis, rastreja els fonaments materials dels records i ens explica com s'ho fa el cervell per construir la realitat tal com la percebem. La comparació amb la intel·ligència artificial serveix a l'autor per explorar els processos de la nostra ment i discernir els elements implicats en el seu funcionament.

Punset, de la mà de les dades més recents de les neurociències i basant-se en les múltiples entrevistes a científics de renom realitzades des del plató de *Redes*, analitza el comportament humà. La confluència entre gens i entorn en la conformació de la nostra conducta, la capacitat de les neurones mirall a l'hora d'afavorir les habilitats socials bàsiques i la capacitat del cervell per treballar amb el previst i l'imprevist són algunes de les qüestions que, de mica en mica, acaben arrodonint el perfil que l'assagista, amb extraordinària amenitat, ofereix d'aquesta màquina de pensar que és el cervell humà.

Precisió de lutier

Narrativa

La mort de l'ànima

Maite Salord

Finalista premi Sant Jordi
Proa. Barcelona, 2007

Joan Pons

La simplicitat clàssica del plantejament de *La mort de l'ànima*, finalista del premi Sant Jordi 2006, ha donat grans obres, però també ha provocat milers de resultats ínfims o mediocres. No és el cas de la novel·la de Maite Salord.

Andreu torna a l'illa natal per reconciliar-se amb els seus orígens i, en especial, amb la seva germanastra Esperança Calafat. Pateix un càncer terminal i duu una urna amb les cendres de la seva esposa, morta a l'Argentina. Sura durant tot el relat l'aire d'un viatge a través de l'infern literari de Dante, l'ofec d'un trànsit fantasmal pels carrers de Comala de Rulfo, l'opressió domèstica i estantissa de les novel·les del mite de Bearn de Villalonga i la frescor marítima i salabrosa de l'*Odissea* d'Homer. Maite Salord (Ciutadella de Menorca, 1965), professora de literatura en un institut de Ciutadella, assimila les fustes que són aquestes i altres magnífiques influències i aconsegueix fusionar-les a base de martellades precises i fermes que impedeixen que el cavall de Troia construït –els violins ens els ha lliurat amb la seva excel·lent narrativa juvenil– es desboqui o resti encallat enmig del camí a mercè dels enemics. Cada paraula és com un clau que sustenta la silueta poderosa de la bèstia i amaga la vida amenaçant que resta oculta en el seu interior. La situació de perill que plana durant tot el relat –l'origen del plaer artístic

proclamat per Carver i que exigia Nabokov– l'assoleix Maite Salord a partir de situacions quotidianes i d'un context actual i normal: una ciutat de pocs habitants com Ciutadella, uns escenaris domèstics inserits en la realitat local, uns paisatges mediterranis i solars que li són propis i uns personatges nets i versemblants torturats pel pes de la memòria i pel passat: una equatoriana que té cura d'una persona gran, un venedor d'automòbils de gamma alta, un adolescent tancat dins el seu univers quasi autista, un emigrant que va fugir a l'Argentina i, en especial, la gran creació literària del llibre: la fosca i espantada Esperança Calafat.

Maite Salord barreja amb l'acció lineal de la novel·la problemàtiques com la immigració, l'addicció a les drogues, la incomunicació entre pares i fills, i ho fa amb la seguretat i la saviesa d'un fuster de ribera i la precisió i delicadesa d'un lutier. Les repeticions cadencioses de frases puntuals fixen l'acció i aporten un trencament elegant i un domini del ritme que es va movent

a les ordres de les mans sàvies de l'autora. La narració puntejada i l'alternança entre la tercera i la segona persona fan que la presència de la narradora sigui molt present rere les veus dels personatges, com un eco que ens retorna, amplades i subratllades, les seves emocions. Aquest recurs en aparença simple fragmenta el relat i l'allunya de l'excessiva i carregosa transcència d'un punt de vista omniscient. L'ampli espectre geogràfic –Buenos Aires, Barcelona, Egipte, Menorca– transmet a l'obra una sensació de contrast molt enriquidor, similar a la construcció d'una illa mental que té com a centre la catedral de Ciutadella, veritable transmissora del batec del temps local a través de les seves exactes campanades.

El resultat final és un artefacte literari quasi perfecte –milloraria encara més amb un dibuix psicològic més acurat dels personatges masculins– que es tanca amb un final rodó amarat de la justícia moral pròpia de les grans obres clàssiques a les quals Maite Salord ret homenatge amb l'excel·lent *La mort de l'ànima*.

La narradora menorquina Maite Salord. MIQUEL ANGLARILL

Crims del segle XX

Narrativa

Catalana i criminal

Adolf Piquer i Àlex Martín

Editorial Moll. Palma, 2007

Vicent Usó

Després del desert que suposà el franquisme, la novel·la negra constituï, segurament, un dels puntals principals de la recuperació –creativa, però sobretot comercial– de la literatura catalana. A conrear-la es dedicà gent com Rafael Tasis o Manuel de Pedrolo, qui no sols contribuï amb algunes obres, sinó que, al front de la col·lecció *La Cua de Palla*, propicià traduccions dels principals autors del gènere. A final del segle passat, es visqué l'època més fecunda, amb títols signats per bona part dels principals autors catalans. De rastrejar les bases, l'evolució i les darreres manifestacions de la novel·la de detectius a casa nostra s'ocupa *Catalana i criminal*, l'estudi que han publicat els professors Adolf Piquer i Àlex Martín.

El text comença indicant els precedents forans, que caldrà situar al segle XIX, així com les primeres traduccions al català i les dificultats inicials per consolidar una narrativa pròpia. Després, en defineix els models (la novel·la d'enigma i la pròpiament negra), les circumstàncies (una societat cada vegada més urbana i industrial), les intencions (la comprensió del context social que explica el crim) o les característiques (una clara vocació popular, un ritme àgil). Però el cos central del llibre el constitueix un acurat i profund estudi de l'obra dels principals autors de la literatura catalana que s'han dedicat al gènere: Jaume Fuster, Maria Antònia Oliver, Maria Aurèlia Capmany, Ferran Torrent, Toni Cucarella, Andreu Martín i Antoni Serra, entre d'altres. Les darreres pàgines, a més d'oferir-nos algunes conclusions, incorporen una completa relació de títols i una llista de pàgines web on el lector, si li ve de gust, pot eixamplar coneixements sobre la matèria.

Més que aportar conclusions noves, l'atractiu principal d'aquest assaig divulgatiu radica en l'aplec immens d'informació que aporta sobre un gènere literari fonamental –també a casa nostra– per explicar el convuls segle XX. L'obra, doncs, serà útil sobretot als amants del gènere i als estudiosos de la literatura.

Una reflexió sobre el teatre català actual

Assaig

L'escena del futur

Diversos autors

El Cep i la Nansa
Vilanova i la Geltrú, 2006

Ferran Aisa

Les edicions El Cep i la Nansa presenten un nou treball de la col·lecció *Argumenta*, *L'escena del futur. Memòria de les arts escèniques als Paï-*

sos Catalans (1975-2005), monografia en què volen abordar amb esperit crític i des de la reflexió les grans problemàtiques culturals de la societat catalana. Els editors d'aquests assaigs es proposen recuperar la memòria històrica i obrir esclatxes d'expressió independent. En aquest monogràfic sobre el teatre han col·laborat diversos autors, especialistes i estudiosos de les arts escèniques: Hermann Bonnín,

Jordi Coca, Iago Pericot, Núria Santamaria, Carles Batlle, Joan Cavallé, Josep R. Jordà, Bàrbara Rouret, Gabriel Sansano, Mercè Saumell, Gerard Vázquez i Manuel Molins.

Cada autor analitza un aspecte del teatre català actual, el paper de la crítica, les estètiques predominants, les il·lusions perdudes del teatre independent, etcètera, i ho fan des d'una visió polièdrica que enfoca les

tres darreres dècades. Les seves anàlisis crítiques apunten línies del que pot ser el futur teatre català del segle XXI. Francesc Foguet i Pep Martorell, coordinadors de l'assaig, afirmen: "Des del 1975, data en què la mort del dictador obrí unes expectatives noves en el món de la cultura i del teatre en particular, fins a l'actualitat, en què els uns es planyen del devessall d'il·lusions i energies malbaratades que s'han quedat

pel camí i els altres asseguren hiperbòlicament que vivim en el millor dels mons possibles, s'escolen tres dècades de canvis transcendentals per al present i el futur de les arts escèniques". A la part final del llibre, *Argumenta* estableix un diàleg amb professionals de les arts escèniques. Una taula rodona que es va titular *30 anys de transició* i que va tenir lloc el març del 2006 a l'Obra-dor de la Sala Beckett.